

## Büdcə Təşkilatları üçün 1 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı

### “Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı üzrə”

#### ÜMUMİ MÜDDƏALAR

1. Bu standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və “Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə” İctimai Sektor üçün 1 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır

#### Məqsəd və tətbiq sahəsi

3. Bu standartın məqsədi hesabat ili üçün tərtib edilmiş maliyyə hesabatları ilə həmin təşkilatın əvvəlki dövrlər üçün hazırladığı maliyyə hesabatları, eləcə də digər təşkilatların maliyyə hesabatları arasında müqayisəni təmin edən ümumi təyinatlı maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi üzrə metodların müəyyən edilməsidir.
4. Bu Standart aşağıdakılarla bağlı ümumi mülahizələri müəyyən edir:
  - (a) maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi;
  - (b) onların strukturu; və
  - (c) mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında hazırlanan maliyyə hesabatlarının məzmununa dair minimal tələblər.
5. Bu Standartın xüsusi əməliyyat və digər hadisələrin tanınması, ölçülməsi və açıqlanması ilə əlaqəsi yoxdur. Butun bunlar digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının mövzudur.
6. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
7. Bu standart büdcə təşkilatlarından, bələdiyyə orqanlarından və büdcədən kənar fondlardan maliyyə hesabatlarının hesablama metodu əsasında hazırlanıb təqdim edilməsini tələb edir.
8. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

#### ƏSAS ANLAYIŞLAR

9. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

*Mühasibat uçotunun hesablama metodu* dedikdə əməliyyatların, digər hadisə və şərtlərin onların baş verdiyi zaman (və yalnız pul vəsaitinin və ya onun ekvivalentinin alınması və ya ödənilməsi zamanı deyil) uçota alınması başa düşülür. Belə ki, əməliyyatlar, digər hadisə və şərtlər aid olduğu dövrlər üzrə uçota alınır və maliyyə hesabatlarında tanınır. Mühasibat uçotunun hesablama prinsipi əsasında tanınan elementlər aktivlər, öhdəliklər, xalis aktiv/kapital, gəlirlər və xərclərdir.

**Uçot siyasəti** - maliyyə hesabatlarının tərtib və təqdim edilməsi üçün təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş onun iş xüsusiyyətlərinə uyğun olan prinsiplərin, əsasların, şərtlərin, qaydaların və təcrübələrin məcmusudur.

**Aktivlər** keçmiş hadisələrin nəticəsi olaraq təsərrüfat subyektnin nəzarətində olan və gələcəkdə təsərrüfat subyekti üçün iqtisadi fayda və xidmət potensialı vəd edən resurslardır

**Mülkiyyətçilər tərəfindən ayrılmalar** kənar şəxslər tərəfindən təsərrüfat subyekti üçün təmin edilən gələcək iqtisadi mənfəət və ya xidmət potensialıdır. Lakin, onlar təsərrüfat subyekti üçün öhdəliklər və xalis aktivlərdə/kapitalda maliyyə faizləri yaratmır və:

- (a) Təşkilatın fəaliyyət dövrü ərzində gələcək iqtisadi faydanın və ya xidmət potensialının bölüşdürülməsinə (məsələn, mülkiyyətçilər və ya onların nümayəndələrinin səlahiyyətləri çərçivəsində olan) və təsərrüfat subyektnin tam gücü ilə işləyən zaman öhdəliklərdən artıq olan aktivlərin bölüşdürülməsinə şamil edilir; və/və ya
- (b) Satıla, mübadilə edilə, köçürülə və ya əvəzi ödənilə bilər.

**Mülkiyyətçilərə bölüşdürmələr** dedikdə investisiya üzrə gəlirlər və ya investisiya gəlirləri qismində təsərrüfat subyekti tərəfindən onun bütün və ya bəzi mülkiyyətçisinə bölüşdürülən gələcək iqtisadi mənfəət və xidmət potensialı başa düşülür.

**İqtisadi qurum** nəzarət edən təsərrüfat subyektlərindən və bir və ya daha çox nəzarət edilən təsərrüfat subyektlərindən ibarət təşkilatlar qrupudur.

**Xərclər** aktivlərin xaric olması və ya istehlak edilməsi və ya mülkiyyətçilər üçün bölüşdürmələrə aid olmayan xalis aktivlərin/kapitalın azalması ilə nəticələnən öhdəliklərin yaranması ilə müşahidə edilən iqtisadi mənfəətdə və ya xidmət potensialında azalmalardır.

**Maliyyə hesabatları** –istifadəçinin konkret məlumat ehtiyaclarına cavab verən hesabat tələb etmək hüququ olmadıqda, onun bu tələbatını ödəmək məqsədi ilə nin maliyyə vəziyyəti və maliyyə fəaliyyətinin nəticələrinin strukturlaşdırılmış təqdimatıdır.

**Mümkünsüzlük** - təşkilat, bütün mümkün cəhdləri etməsinə baxmayaraq tələbi tətbiq edə bilmədikdə, belə tələbin tətbiq edilməsi qeyri-mümkün sayılır.

**Öhdəliklər** təsərrüfat subyektnin keçmiş hadisələr nəticəsində yaranan cari öhdəlikləridir və onların həll edilməsi iqtisadi fayda və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların təsərrüfat subyektdən kənara çıxması ilə nəticələnir.

**Əhəmiyyətlik** – maddənin ümumiyyətlə göstərilməməsi və ya səhv göstərilməsi fərdi olaraq və ya qrup şəklində istifadəçilərin maliyyə hesabatları əsasında qəbul etdikləri iqtisadi qərarlara təsir göstərə bildikdə əhəmiyyətli hesab olunur. Əhəmiyyətlik, mövcud olan şərtlər daxilində buraxılmış və ya səhv göstərilmiş maddənin həcmi və xarakterindən asılıdır. Maddənin həcmi və ya xarakteri və ya hər ikisi müəyyənləşdirici amil kimi çıxış edə bilər.

**Xalis aktivlər/kapital** bütün öhdəliklər çıxıldıqdan sonra təsərrüfat subyektinin aktivləri üzrə qalan faizidir.

**Maliyyə hesabatlarına qeydlər** maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda təqdim edilən məlumatlara əlavə olan informasiyanı daxil edir.

Qeydlər bu hesabatlarda təqdim edilmiş maddələrin açıqlanmasını və ya təhlilini və bu hesabatlarda yer almayan maddələr haqqında informasiyanı təmin edir.

**Gəlir** mülkiyyətçilər tərəfindən ayırmalarda artım istisna olmaqla xalis aktivlərdə/kapitalda artım ilə nəticələnən və hesabat dövrü ərzində təsərrüfat subyektinə daxil olan (olacaq) iqtisadi fayda və ya xidmət potensialıdır.

10. Büdcə Təşkilatları üçün digər müvafiq Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilmiş Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

### **Maliyyə hesabatlarının məqsədi**

11. Maliyyə hesabatlarının məqsədi müxtəlif istifadəçilər tərəfindən resursların bölüşdürülməsi ilə bağlı qərarların qəbul edilməsi və qiymətləndirilməsi zamanı təşkilatın maliyyə vəziyyəti, maliyyə nəticələri və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında informasiyanın təmin edilməsidir.

Xüsusilə, təşkilatlar tərəfindən ümumi təyinatlı maliyyə hesabatlarının məqsədləri qərar qəbulu prosesi üçün faydalı məlumatların təmin edilməsindən və təşkilatna həvalə edilən resurslar üzrə hesabatlılığın aşağıdakı vasitələrlə nümayiş etdirilməsindən ibarət olmalıdır:

- (a) Maliyyə resurslarının mənbələri, bölüşdürülməsi və istifadəsinə dair məlumatların təmin edilməsi;
  - (b) Təşkilatın öz fəaliyyətini necə maliyyələşdirməsinə və pul vəsaitinə olan ehtiyacının necə ödənilməsinə dair məlumatın təqdim edilməsi;
  - (c) Təşkilatın öz fəaliyyətini, habelə, öhdəliklərin və məsuliyyətin yerinə yetirilməsi proseslərini maliyyələşdirməsi potensialının qiymətləndirilməsi zamanı faydalı olan məlumatların təmin edilməsi ;
  - (d) Təşkilatın maliyyə vəziyyətinə və burada baş verən dəyişikliklərə dair məlumatların təmin edilməsi; və
  - (e) Xidmətlərin dəyəri, səmərəlilik və icra məsələləri üzrə təşkilatın fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi zamanı faydalı olan ümumi məlumatların təmin edilməsi.
12. Maliyyə hesabatları, həmçinin, fasiləsiz əməliyyatlar üçün tələb edilən ehtiyatların və fasiləsiz əməliyyatlar vasitəsilə yaradıla bilən resursların həcmnin, eləcə də, müvafiq risklərin və qeyri-müəyyənliklərin miqyasının proqnozlaşdırılması zamanı faydalı olan məlumatların təmin edilməsi vasitəsilə proqnozlaşdırıcı və ya prospektiv rola malik ola bilər. Xüsusilə də, təşkilatların maliyyə hesabatları istifadəçiləri aşağıdakı məlumatlarla təmin edir:
- (a) Resursların qanuni şəkildə qəbul edilən büdcəyə uyğun olaraq qəbul və istifadə edilib-edilməsinə dair məlumat; və
  - (b) Resursların qanunvericiliyin və müqavilənin tələblərinə, o cümlədən, müvafiq qanunverici orqan tərəfindən müəyyən edilən maliyyə limitlərinə uyğun olaraq qəbul və istifadə edilib-edilməsinə dair məlumat.

13. Bu məqsədə nail olmaq üçün maliyyə hesabatları təşkilatın aşağıda qeyd olunan maddələri üzrə informasiyanı təqdim etməlidir :
- (a) aktivlər;
  - (b) öhdəliklər;
  - (c) Xalis aktivlər/kapital;
  - (d) Gəlir;
  - (e) Xərclər;
  - (f) Xalis aktivlər/kapitalda digər dəyişikliklər; və
  - (g) pul vəsaitlərinin hərəkəti.
14. Müvafiq dövr ərzində təşkilatın fəaliyyəti barədə daha geniş təsəvvürün yaradılması üçün maliyyə hesabatları ilə yanaşı əlavə məlumatlar, o cümlədən, qeyri-maliyyə hesabatları da təqdim edilə bilər.

#### **Maliyyə hesabatları üzrə məsuliyyət**

15. Təşkilatlar tərəfindən maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim edilməsi üzrə məsuliyyət Mühəsibat Uçotu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun müddəaları ilə tənzimlənir.

#### **Maliyyə hesabatlarının komponentləri**

16. Maliyyə hesabatlarının tam toplusu aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir:
- (a) maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat (bax: Əlavə 1);
  - (b) maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat (bax: Əlavə 2);
  - (c) xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat (bax: Əlavə 3);
  - (d) pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat (bax: Əlavə 4);
  - (e) əhəmiyyətli uçot siyasətləri və izahlı qeydlər.

#### **Maliyyə hesabatlarının ədalətli təqdim edilməsi və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarına uyğunluğu**

17. Maliyyə hesabatları təşkilatın maliyyə vəziyyətini, onun fəaliyyətinin maliyyə nəticələrini və pul vəsaitlərinin hərəkətini ədalətli əks etdirməlidir. Ədalətli təqdim etmə prinsipi aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclərin Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarında qeyd olunmuş anlayışları və tanınma meyarlarına uyğun olaraq əməliyyatlar, digər hadisələr və şərtlərin təsirinin ədalətli təqdim edilməsini tələb edir.
18. Müvafiq Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarının tətbiq edilməsi, (əgər zərurət yaranarsa, əlavə açıqlamalarla birlikdə) maliyyə hesabatlarının ədalətli təqdim olunma prinsipinə uyğun olaraq hazırlanmasını təmin edir
19. Maliyyə hesabatları Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarına uyğun tərtib olunduqda, təşkilat bu faktı qeydlərdə dəqiq və şərt qoyulmadan açıqlamalıdır.
20. Təşkilatın maliyyə hesabatları Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarının bütün tələblərinə uyğun gəlmədiyi halda, onlar Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarına uyğun hesab edilmir
21. Ədalətli təqdim edilmə təşkilatdan həmçinin aşağıdakıları tələb edir:

Büdcə Təşkilatları üçün 1 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı  
“Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı Üzrə”

- (a) “Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçot qaydalarının seçilməsi və tətbiq edilməsini.
  - (b) uçot siyasəti də daxil olmaqla, münasib, etibarlı, müqayisə edilə bilən, anlaşılan məlumatları təmin edən informasiyanın təqdim edilməsini;
  - (c) istifadəçilər üçün təşkilatın maliyyə vəziyyətinə və maliyyə nəticələrinə konkret əməliyyatların və hadisələrin təsirinin anlaşılması üçün Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartların xüsusi tələblərinə riayət kifayət etmədiyi hallarda, əlavə açıqlamaların təqdim edilməsini
22. Büdcə təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olmayan uçot qaydalarının tətbiqi istifadə olunmuş uçot qaydalarının açıqlanması, qeydlər və digər izahlı materiallar vasitəsilə düzəldilə bilməz
23. Müstəsna hallarda, maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün məsul olan şəxslər maliyyə hesabatlarının Standartın tələblərinə uyğun tərtib edilməsinin maliyyə hesabatlarının bu Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında qeyd olunmuş məqsədi ilə ziddiyyət yaratdığı qərarına gəldikdə, təşkilat standartın 24-ci maddəsində qeyd olunduğu qaydada bu tələblərdən kənarlaşa bilər.
24. Təşkilat 23-ci maddəyə uyğun olaraq Standartın tələblərindən kənarlaşdıqda, aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün məsul olan şəxslərin təşkilatın maliyyə vəziyyətini, maliyyə fəaliyyətinin nəticələrini və pul vəsaitlərinin hərəkətini maliyyə hesabatlarında ədalətli təqdim edilməsi nəticəsinə gəldiyini;
  - (b) təşkilat ədalətli təqdimata nail olmaq üçün müəyyən tələblərdən kənarlaşmalar istisna olmaqla, müvafiq Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğunluğunu;
  - (c) təşkilatın kənarlaşmaya yol verdiyi Standartın adını, kənarlaşmanın xarakterini və həmin Standartla tələb olunan uçot qaydasını, bu qaydanın mövcud şəraitdə yerinə yetirilməsi nəticəsində maliyyə hesabatlarının bu Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında qeyd olunan məqsədi ilə ziddiyyətə səbəb olacağı qənaətinə gəlməsinin səbəbini və qəbul edilmiş uçot qaydasını; və
  - (d) hər bir təqdim edilmiş dövr üzrə maliyyə hesabatlarının tələbə uyğun olaraq təqdim edilməli hər maddəsinə kənarlaşmanın maliyyə təsirini.
25. Təşkilat əvvəlki dövrlərdə Standartın tələblərindən kənarlaşmışdırsa və bu kənarlaşma cari hesabat dövrünün maliyyə hesabatlarında tanınmış məbləğlərə təsir göstərmişdirsə, standartın 24-cü maddəsinin (c) və (d) bəndlərində qeyd olunan açıqlamalar verilməlidir

**Təşkilatın fəaliyyətinin fasiləsizliyi**

26. Maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi zamanı təşkilatın fəaliyyətini davam etdirmə qabiliyyəti qiymətləndirilməlidir. Sözügedən qiymətləndirmə maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün məsul olan şəxslər tərəfindən həyata keçirilməlidir. Təşkilatın ləğv etmək və ya fəaliyyətini dayandırmaq niyyəti olduğu və ya bunu etməkdən başqa alternativ variantın olmadığı hallar istisna olmaqla, maliyyə hesabatları fasiləsizlik prinsipinə uyğun olaraq hazırlanmalıdır. Təşkilatın fəaliyyətini davam etdirmək qabiliyyəti barədə rəy formalaşarkən, maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün məsul olan şəxslər, təşkilatın gələcəkdə fəaliyyətini davam etdirmək qabiliyyətini şübhə altına alacaq hadisələr və ya şərtlərlə əlaqədar əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliklərdən xəbərdardırsa, bu qeyri-müəyyənliklər açıqlanmalıdır. Əgər maliyyə hesabatları təşkilatın fəaliyyətinin fasiləsizliyi əsasında tərtib edilmirsə, bu fakt, eləcə də onun səbəbi və maliyyə hesabatlarının tərtib olunduğu əsas açıqlanmalıdır

27. Fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin münasib olub-olmadığının müəyyən edilməsi, əsas etibarilə, ümumilikdə dövlətə deyil, fərdi təşkilatlara aiddir. Fərdi təşkilatlar üçün fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin münasib olub-olmadığının qiymətləndirilməsi zamanı maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün məsul olan şəxslər fəaliyyətin həqiqətən də fasiləsizlik prinsipinə əsaslandığı barədə nəticəyə gəlməmişdən əvvəl təşkilatın cari və gözlənilən fəaliyyəti, təşkilatın bölmələrində potensial və elan edilmiş struktur dəyişiklikləri, gəlirlərin və ya hökumət tərəfindən davamlı maliyyələşdirmə ehtimalının qiymətləndirilməsi və maliyyələşdirməni əvəz edə bilən potensial mənbələr ilə bağlı çoxsaylı amilləri nəzərdən keçirə bilər

### **Təqdim edilmənin ardıcılıığı**

28. Maliyyə hesabatlarındakı maddələrin təsnifatı və təqdimatı aşağıdakı hallar baş verməzsə, bir dövrdən o biri dövrə olduğu kimi saxlanılmalıdır:
- (a) təşkilatın əməliyyatlarının xarakterinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi və ya onun maliyyə hesabatlarının təhlili nəticəsində başqa təqdimatın və ya təsnifatın, "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilmiş uçot siyasətinin seçimi və tətbiqi meyarları əsasında daha münasib olduğu aşkar edilərsə;
  - (b) dəyişiklik Standart ilə tələb edilərsə.
29. Təşkilat, yalnız dəyişilən təqdimat etibarlı olduqda və maliyyə hesabatının istifadəçiləri üçün daha münasib məlumat təmin etdikdə maliyyə hesabatlarının təqdimatını dəyişir. Dəyişdirilmiş format, maliyyə hesabatlarının müqayisəliliyini saxlamaq məqsədilə növbəti dövrlərdə də saxlanılmalıdır. Təqdimatda belə dəyişikliklər edildikdə, təşkilat öz müqayisəli informasiyasını standartın 36 və 37-ci maddələrinə uyğun olaraq yenidən təsnifləşdirməlidir.

### **Əhəmiyyətlik və ümumiləşdirmə**

30. Maliyyə hesabatlarında oxşar xarakterli maddələrin hər bir əhəmiyyətli sinfi ayrıca əks etdirilməlidir. Oxşar xarakterli və təyinatlı olmayan məbləğlər, onların qeyri-əhəmiyyətli olduğu hallardan başqa, ayrıca təqdim edilməlidir
31. Maliyyə hesabatlarında ayrıca təqdim olunacaq qədər əhəmiyyətli olmayan maddə, qeydlərdə ayrıca təqdim edilmək üçün kifayət qədər əhəmiyyətli ola bilər
32. Əhəmiyyətlik prinsipinə əsasən, məlumat əhəmiyyətli olmadıqda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında təqdim edilmiş xüsusi açıqlama tələblərini yerinə yetirməmək olar.

### **Qarşılıqlı əvəzləşdirmə**

33. 34-cü maddədə əks olunun maddələrdən başqa, Standart ilə nəzərdə tutulduğu və ya tələb olunduğu hallar istisna olmaqla aktivlər və öhdəliklər, o cümlədən gəlir və xərclər qarşılıqlı əvəzləşdirilməməlidir.
34. Oxşar əməliyyatlar nəticəsində yaranmış qazanc və itkilər əhəmiyyətli olmadıqları təqdirdə hesabatda netto əsasında təqdim edilməlidir.

### **Müqayisəli informasiya**

35. Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında başqa hallar və tələblər nəzərdə tutulmazsa, cari dövrün maliyyə hesabatlarında təqdim olunan bütün maddələr üzrə əvvəlki dövrə münasibətdə müqayisəli informasiya açıqlanmalıdır. Cari hesabat dövrünün maliyyə hesabatlarının anlaşılma bilməsi üçün tələb olunduqda, müqayisəli informasiya izah edici qeydlər üçün də daxil edilməlidir.
36. Maliyyə hesabatlarındakı maddələrin təqdim edilməsi və təsnifləşdirilməsi dəyişikliklərə məruz qaldıqda, praktiki nöqtəyi-nəzərdən mümkün olan təqdirdə müqayisəli məbləğlər də yenidən təsnifləşdirilməlidir. Əgər müqayisəli məbləğlər yenidən təsnifləşdirilərsə, təşkilat aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- (a) yenidən təsnifləşdirmənin xarakterini;
  - (b) hər bir yenidən təsnifləşdirilmiş maddənin və ya maddələr qrupları üzrə məbləğləri; və
  - (c) yenidən təsnifləşdirmənin səbəblərini
37. Əgər müqayisəli məbləğlərin yenidən təsnifləşdirilməsi praktiki olaraq mümkün deyilsə, təşkilat aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:
- (a) yenidən təsnifləşdirmənin aparılmamasının səbəblərini; və
  - (b) məbləğlərin yenidən təsnifləşdirilməsi üçün tələb olunan düzəlişlərin xarakterini

#### **Maliyyə hesabatlarının formalarının müəyyənləşdirilməsi**

38. Maliyyə hesabatının forması dəqiq müəyyən edilməli və dərc edilmiş sənədin daxilində digər informasiyadan ayrılmalıdır.
39. Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartları illik hesabatlarda və ya digər sənədlərdə göstərilmiş sair informasiyaya yox, yalnız maliyyə hesabatlarına tətbiq edilir.
40. Maliyyə hesabatlarının hər bir tərkib hissəsi dəqiq müəyyən edilməlidir. Bundan başqa, aşağıdakı informasiya dəqiq göstərilməli və zərurət olarsa təqdim olunmuş maliyyə hesabatlarının düzgün anlaşılması üçün təkrarlanmalıdır:
- (a) hesabat verən təşkilatın adı və digər rekvizitləri, həmçinin keçmiş hesabat tarixindən bəri bu informasiyada baş verən dəyişiklikləri;
  - (b) maliyyə hesabatlarının bir təşkilat və yaxud iqtisadi qurum üçün tərtib edilməsi;
  - (c) maliyyə hesabatlarının müvafiq tərkib hissələrinə hansının daha uyğun olmasından asılı olaraq hesabat tarixindən və ya maliyyə hesabatlarının əhatə etdiyi dövr;
  - (d) hesabat valyutası;
  - (e) maliyyə hesabatlarında rəqəmli informasiyanın yuvarlaqlaşdırma dərəcəsi.
41. Bəzən maliyyə hesabatları informasiyanın minlərlə və ya milyonlarla hesabat valyutası vahidində təqdim edildiyi halda daha anlaşılın olur. Buna ancaq təqdimatın yuvarlaqlaşdırma dərəcəsinin açıqlandığı və əhəmiyyətli informasiyanın buraxılmadığı halda yol verilir.

#### **Hesabat dövrü**

42. Maliyyə hesabatı ən azı ildə bir dəfə təqdim edilməlidir. Təşkilatın hesabat tarixi dəyişdikdə və illik maliyyə hesabatları bir ildən artıq və ya qısa dövr üçün təqdim edildikdə, həmin təşkilat maliyyə hesabatlarının əhatə etdiyi dövrü və, əlavə olaraq, aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- bir ildən fərqlənən hesabat dövrün tətbiq edilməsi səbəbini;
  - maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat, pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat və müvafiq qeydlər üzrə müqayisəli məbləğlərin müqayisə edilə bilməməsi faktını.

### **Vaxtında təqdim edilmə**

43. Təşkilat maliyyə hesabatlarını Mühasibat uçotu haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq hazırlamalı, təqdim və nəşr etməlidir.

### **Maliyyə Vəziyyəti haqqında Hesabat**

#### **Qısamüddətli və uzunmüddətli maddələrə bölünmə**

44. Likvidlik dərəcəsinə uyğun təqdimatın daha etibarlı və əhəmiyyətli məlumat təqdim etdiyi hal istisna olmaqla, təşkilat 47-56-cı maddələrə uyğun olaraq qısamüddətli və uzunmüddətli aktivlərini, həmçinin qısamüddətli və uzunmüddətli öhdəliklərini maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ayrı təqdim etməlidir. Göstərilən istisna halda isə bütün aktivlər və öhdəliklər likvidlik dərəcələrinə uyğun olaraq geniş şəkildə təqdim edilir.
45. Hansı təqdimat metodunun seçilməsindən asılı olmayaraq, təşkilat (a) hesabat tarixindən sonrakı 12 ay ərzində və (b) hesabat tarixindən sonra 12 aydan çox olan müddətdə bərpa edilməsi və ya ödənilməsi ehtimal olunan məbləğləri daxil edən hər bir aktiv və öhdəlik maddəsi üzrə hesabat tarixindən 12 aydan çox olan müddətdə bərpa edilməsi və ya ödənilməsi ehtimal olunan məbləğləri açıqlamalıdır. Aktiv və öhdəliklər likvidlik üzrə təsnifləşdirilmiş formada təqdim edildikdə müvafiq açıqlama qeydlərdə əks olunacaqdır.
46. Bu Standartın 44-cü maddəsində etibarlı və daha əhəmiyyətli olan informasiyanı təmin etdiyi təqdirdə, təşkilatların aktiv və öhdəliklərinin bir hissəsinin qısamüddətli və uzunmüddətli kimi, digər hissəsinin isə likvidlik dərəcəsinə uyğun olaraq təsnifatına icazə verilir.

### **Qısamüddətli aktivlər**

47. Aşağıdakı hallarda aktivlər qısamüddətli aktiv kimi təsnifləşdirilir:
- təşkilatın adi əməliyyat dövründə satılmaq və ya istifadə üçün saxlanıldıqda və ya realizasiya olunması ehtimal olunduqda;
  - əsasən alqı-satqı məqsədləri üçün saxlandıqda;
  - hesabat tarixindən sonra 12 ay müddətində realizasiya ediləcəyi ehtimal olunduqda; və ya
  - hesabat tarixindən sonra ən azından 12 ay müddətində mübadiləsinə və ya istifadəsinə məhdudiyət qoyulmayan pul vəsaiti və ya onun ekvivalenti formasında olduqda.
- Bütün digər hallarda aktivlər uzunmüddətli aktiv kimi təsnifləşdirilməlidir.
48. Qısamüddətli aktivlər, hətta onların hesabat tarixindən sonra on iki ay ərzində realizasiya edilməsi ehtimal olunmadıqda, belə təşkilatın adi əməliyyat dövrünün bir



hissəsi kimi satılan, istifadə olunan və realizasiya edilən aktivləri daxil edir. Qısamüddətli aktivlər həmçinin, əsasən alqı-satqı məqsədləri üçün saxlanılan aktivləri (maliyyə aktivlərinin təsnifləşdirilməsinə dair təlimatlar “Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə” adlı 39 № li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standatında rast gəlinə bilər) və uzunmüddətli maliyyə aktivlərinin cari hissəsini daxil edir.

### Qısamüddətli öhdəliklər

49. Aşağıdakı hallarda öhdəliklər qısamüddətli öhdəlik kimi təsnifləşdirilməlidir:
- təşkilatın adi əməliyyat dövründə onların ödənilməsi nəzərdə tutulduqda;
  - əsasən alqı-satqı məqsədləri üçün saxlandıqda;
  - hesabat tarixindən etibarən on iki ay ərzində ödənilməli olduqda; və ya
  - təşkilat öhdəliyini yerinə yetirilməsini hesabat tarixindən sonra ən azı on iki ay ərzində uzatmaq kimi müstəsna hüquqa malik olmadıqda.
- Bütün digər öhdəliklər uzunmüddətli öhdəlik kimi təsnifləşdirilməlidir
50. Bəzi qısamüddətli öhdəliklər, o cümlədən hökumət transferləri üzrə kreditor borcları, işçilərlə hesablaşmalar və digər əməliyyat məsrəfləri təşkilatın adi əməliyyat dövründə istifadə edilən dövriyyə kapitalının bir hissəsini təşkil edir Bu cür əməliyyat öhdəlikləri, onların hətta hesabat tarixindən etibarən on iki aydan sonra ödənilməli olduğu təqdirdə, qısamüddətli öhdəliklər kimi təsnifləşdirilir.
51. Qısamüddətli öhdəliklərə alqı-satqı məqsədləri üçün nəzərdə tutulmuş öhdəliklər kimi təsnifləşdirilən maliyyə öhdəlikləri də daxildir (maliyyə öhdəliklərinin təsnifləşdirilməsinə dair təlimatlar “Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə” adlı 39 № li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standatlarında rast gəlinə bilər). Uzunmüddətli maliyyələşdirmə təmin edən və hesabat tarixindən sonra on iki ay ərzində yerinə yetirilməli olmayan maliyyə öhdəlikləri (yəni, təşkilatın adi əməliyyat dövründə istifadə edilən dövriyyə kapitalının bir hissəsi olmayan) 54 və 55-ci maddələrin şərtləri yerinə yetirildikdə, uzunmüddətli öhdəliklər hesab olunur.
52. Hətta aşağıda qeyd olunmuş şərtlər yerinə yetirilsə belə, təşkilat maliyyə öhdəliklərini hesabat tarixindən on iki ay ərzində ödənilməli olduqda, onlar qısamüddətli öhdəliklər kimi təsnifləşdirilir:
- öhdəliklərin ilkin ödənilmə müddəti on iki aydan artıq dövrü əhatə edir;
  - təşkilat öhdəliklərinin uzunmüddətlik əsasında yenidən maliyyələşdirilməsini və ya ödənişlər qrafikinə dəyişdirilməsini nəzərdə tutan müqavilə hesabat tarixindən sonra və maliyyə hesabatlarının dərc edilmək üçün təsdiq olunmasına qədər bitirildikdə.
53. Təşkilat kredit sazişinin hazırkı şərtlərinə uyğun olaraq öhdəliyini yenidən maliyyələşdirilməsini və ya ödənilməsinin hesabat tarixindən sonra on iki ay müddətinə keçirməyi nəzərdə tutduqda, hətta əks təqdirdə daha qısa müddət ərzində ödənilməli olduqda belə, öhdəliyini uzunmüddətli kimi təsnifləşdirir. Lakin, öhdəliyini yenidən maliyyələşdirilməsi və ya daha gec bir zamana təxirə salınması təşkilatdan asılı olmadıqda, yenidən maliyyələşdirmənin mümkünlüyü nəzərə alınmır və öhdəlik qısamüddətli kimi təsnifləşdirilir
54. Təşkilat onun uzunmüddətli öhdəliklərinin tələb əsasında ödənilən öhdəliklərə çevrilməsi ilə nəticələnməklə hesabat tarixində və ya hesabat tarixinədək uzunmüddətli kredit müqaviləsinin şərtlərini pozduqda, hətta kreditor hesabat

tarixindən sonra və maliyyə hesabatlarının dərc olunmaq üçün təsdiq edilməsində buna görə ödəniş tələb etməyəcəyini qəbul etsə belə, öhdəlik qısamüddətli kimi təsnifləşdirilir. Təşkilat hesabat tarixində ödənişi hesabat tarixindən sonra ən azı on iki ay müddətinə uzatmaq kimi şərtsiz hüquqa malik olmadığı üçün öhdəlik qısamüddətli kimi təsnifləşdirilir.

55. Lakin borc verən, təşkilat üçün hesabat tarixindən ən azı on iki ay sonra bitəcək və borcun qaytarılması üzrə ödənişlərin edilməyəcəyi və ödənişlərin həyata keçirilməməsinə görə faizlərin hesablanmayacağı güzəştli müddət müəyyən etdikdə, öhdəlik uzunmüddətli kimi təsnifləşdirilir.
56. Qısamüddətli öhdəliklər kimi təsnifləşdirilən kreditlərə gəldikdə, hesabat tarixi ilə maliyyə hesabatlarının dərc olunmaq üçün təsdiq edildiyi tarix arasında aşağıda qeyd olunmuş hallar yarandıqda, belə hallar "*Balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr*" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq, düzəliş tələb etməyən hallar kimi açıqlanır:
- (a) uzunmüddətli yenidən maliyyələşdirmə;
  - (b) uzunmüddətli kredit sazişlərinin şərtlərinin pozulmasının aradan qaldırılması; və
  - (c) hesabat tarixindən ən azı on iki ay sonra bitən uzunmüddətli kredit sazişi üzrə pozuntuların aradan qaldırılması üçün kredit verən tərəfindən güzəştli dövrün müəyyən edilməsi.

### **Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda təqdim edilməli olan informasiya**

57. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ən azı aşağıdakıları əks etdirən maddələr daxil edilməlidir:
- (a) torpaq, tikili və avadanlıqlar;
  - (b) investisiya əmlakı
  - (c) qeyri-maddi aktivlər;
  - (d) maliyyə aktivləri ((e), (g) və (h) və (i) bəndlərində göstərilmiş aktivlər istisna edilməklə);
  - (e) iştirak payı metodu ilə uçota alınmış investisiyalar;
  - (f) mal-material ehtiyatları;
  - (g) Qeyri-birja əməliyyatlarından əldə edilən daxilolmalar (vergilər və transfertlər);
  - (h) birja əməliyyatlarından əldə edilən debitor borclar
  - (i) pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri;
  - (j) Ödəniməli olan vergilər və transfertlər;
  - (k) Birja əməliyyatları çərçivəsində kreditor borcları;
  - (l) qiymətləndirilmiş öhdəliklər;
  - (m) maliyyə öhdəlikləri ((j), (k) və (l) bəndlərində göstərilmiş öhdəliklər istisna edilməklə);
  - (n) xalis aktivlər/səhmdar kapitalında azlıqların payı;
  - (o) Nəzarət edən təşkilatın mülkiyyətçilərinə şamil edilə bilən xalis aktivlər/kapital
58. Əlavə maddələr, başlıqlar və ayrı-ayrı maddələr üzrə yekun məbləğlər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda yalnız o zaman əks etdirilir ki, bu cür təqdim etmə təşkilatın maliyyə vəziyyətinin düzgün anlaşılması üçün zəruridir.

Bundan əlavə:

- (a) sətir maddələri, maddənin və ya birləşdirilmiş oxşar maddələrin məbləği, xüsusiyyətləri və funksiyaları təşkilatın maliyyə vəziyyətinin anlaşılı bilməsi üçün ayrıca təqdimata ehtiyac olduqda, ayrı-ayrı təqdim edilir; və
  - (b) təşkilat, onun maliyyə vəziyyətin anlaşılı bilməsi üçün tələb olunduqda, istifadə edilən açıqlamaları və maddələrin göstərilməsi və ya oxşar maddələrin birləşdirilməsi qaydasını təşkilatın və onun əməliyyatlarının xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq dəyişə bilər.
59. Əlavə maddələrin ayrıca təqdim edilməsi haqqında qərar aşağıdakı amillərin qiymətləndirilməsinə əsaslanır:
- (a) aktivlərin xüsusiyyətləri və likvidlik dərəcəsi;
  - (b) aktivlərin təşkilatın fəaliyyəti çərçivəsində funksiyaları;
  - (c) öhdəliklərin həcmi, xüsusiyyətləri və müddəti
60. Maliyyə və ya funksiyasına görə bir-birindən fərqlənən aktivlər və ya öhdəliklər bəzən müxtəlif ölçülmə metodları əsasında uçota alınır. Bu hallarda onlar maliyyə hesabatlarında ayrı-ayrı maddələr kimi təqdim edilir.

### **Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və ya qeydlərdə təqdim edilməli olan informasiya**

61. Təşkilat hər bir təqdim edilən maddəni maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və ya onun qeydlərində təşkilatın əməliyyatlarına müvafiq olaraq yarım siniflərə bölməlidir.
62. Maliyyə vəziyyətinə dair hesabatdakı və qeydlərdəki məlumatların təfərrüatı ilə açıqlanması Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarının tələblərindən və göstərilən maddələrin xarakterindən, funksiyasından və onların məbləğlərinin həcmindən asılıdır. Bu Standartın 59-cu maddəsində açıqlanmış amillər yarım siniflərə bölünmənin əsasını müəyyənləşdirmək üçün də istifadə edilir.
63. Təşkilat səhm kapitalına malik olmadıqda, o, xalis aktivləri/kapitalı maliyyə vəziyyətinə dair hesabatın əsas hissəsində və ya qeydlər bölməsində göstərməklə, aşağıdakıları ayrı-ayrılıqda açıqlamalıdır:
- (a) Mülkiyyətçilərin köçürdüyü vəsaitlərin hesabat tarixinə olan cəmindən mülkiyyətçilərə bölüşdürülən vəsaitin həcmi çıxmaqla müəyyən edilən yatırılan kapital;
  - (b) Bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər);
  - (c) Ehtiyat fondu, o cümlədən xalis aktivlər/kapital çərçivəsində hər bir ehtiyat fondunun xüsusiyyəti və məqsədinin təsviri; və
  - (d) Azlıqların payı
64. 63-cü maddədəki açıqlamalara əlavə olaraq, təşkilat səhm kapitalına malik olduğu zaman aşağıda qeyd olunmuş informasiyanı maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda və ya qeydlərdə açıqlamalıdır:
- (a) səhm kapitalının hər bir sinfi üçün:
    - (i) buraxılacaq səhmlərin sayını;
    - (ii) buraxıldıqdan sonra tam ödənilmiş və tam ödənilməmiş səhmlərin sayı;
    - (iii) səhmin nominal dəyərini və ya səhmlərin nominal dəyərə malik olmadığına açıqlanması;
    - (iv) hesabat dövrünün əvvəlində və sonunda dövriyyədə olan səhmlərin sayının tutuşdurulması;

- (v) müvafiq sinfə aid hüquqlar, imtiyazlar və məhdudiyyətlər, həmçinin dividendlərin bölüşdürülməsi və kapitalın geri qaytarılmasına dair məhdudiyyətlər;
  - (vi) təşkilatın həmin təşkilat, onun törəmə və ya asılı müəssisələri tərəfindən saxlanılan səhmləri;
  - (vii) müqavilələrin şərtləri və məbləğləri daxil olmaqla, opsiyon müqavilələri və səhmlərin satışı üzrə müqavilələr əsasında buraxılması və ya satılması məqsədilə saxlanılan səhmlər; və
- (b) xalis aktivlər/ kapital çərçivəsində hər bir kapital ehtiyatının xüsusiyyətlərinin və məqsədinin açıqlanması.

### **Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat**

#### *Dövr üzrə mənfəət və ya zərər*

65. Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartı digər tələbin göstərilədiyi hal istisna olmaqla, hesabat dövrü ərzində tanınmış bütün gəlir və xərc maddələri mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks olunmalıdır.
66. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartları bu Standartda açıqlanmış gəlir və xərc anlayışlarına uyğun olsa da, adətən mənfəət və zərər haqqında hesabatdan çıxarılan gəlir və xərc maddələrini əhatə edir.

### **Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda təqdim edilməli olan informasiya**

67. Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda ən azı aşağıdakı məbləğləri əks etdirən maddələr daxil edilməlidir:
- (a) gəlir;
  - (b) xərclər;
  - (c) iştirak payı metodu ilə uçota alınmış birgə və asılı müəssisələrinin mənfəət və ya zərərində əsas təşkilatın payı;
  - (d) Aktivlərin xaric edilməsi və ya öhdəliklərin ödənilməsi üzrə tanınan vergidən əvvəlki mənfəət və ya zərər dayandırılmış fəaliyyətlərə şamil edilə bilər; və
  - (e) Mənfəət və ya zərər.
68. Aşağıda qeyd olunmuş maddələr hesabat dövrü üzrə mənfəət və zərərin bölüşdürülməsi kimi maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda açıqlanmalıdır:
- (a) azlığın payına aid edilən mənfəət və ya zərər; və
  - (b) əsas təşkilatın mülkiyyətçilərinə aid edilən mənfəət və ya zərər.
69. Əlavə maddələr, başlıqlar və yarım-maddələr maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda yalnız bu cür təqdimatın təşkilatın fəaliyyətinin maliyyə nəticələrinin anlaşılması üçün zəruri olduqda daxil edilirlər.

### **Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda və ya qeydlərdə təqdim edilməli olan informasiya**

70. Gəlir və xərc maddələri əhəmiyyətli olduqda, onların xüsusiyyətləri və məbləğləri ayrıca açıqlanmalıdır.
71. Təşkilat ya maliyyə vəziyyətinə dair hesabatın əsas hissəsində, ya da qeydlər bölməsində özünün fəaliyyətinə uyğun şəkildə təsnifləşdirilmiş məcmu gəlir üzrə yarım-maddələrə bölünməklə təqdim etməlidir.

72. Təşkilat ya maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda, ya da qeydlərdə daha etibarlı və uyğun məlumat təqdim edəcək üsulu tətbiq edərək, xərclərin funksiyası və ya xarakterinə görə təsnifatı əsasında təhlilini təqdim etməlidir.
73. Birinci təhlil metodu – xərclərin xarakteri metodu adlanır. Xərclər maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatda xarakterinə (məsələn, tikili və avadanlıqların amortizasiyası, istifadə edilmiş materialların dəyəri, nəqliyyat xərcləri, əmək haqqı və məvacib, reklam xərcləri) görə birləşdirilir və təşkilatın müxtəlif funksiyaları üzrə bölüşdürülmür. Xərclər funksiyaları üzrə təsnifləşdirilmədiyi üçün bu metodu tətbiq etmək asandır.
74. İkinci təhlil metodu – xərclərin funksiyası metodu adlanır və xərcləri onların çəkildəyi proqrama və ya məqsədə uyğun olaraq təsnifləşdirir. Bu metod vasitəsilə istifadəçilərə məsrəflərin xarakteri metoduna görə təsnifləşdirilməsindən daha münasib informasiyanı təqdim etmək olar, lakin xərclərin funksiyalarına görə bölüşdürülməsi ixtiyari bölüşdürülməsini və beləliklə, mülahizələrin irəli sürülməsini tələb edə bilər.
75. Xərcləri funksiyasına görə təsnifləşdirən təşkilatlar xərclərin xarakteri barədə əlavə informasiyanı, o cümlədən, amortizasiya xərcləri və işçi heyətinin saxlanması üzrə xərcləri açıqlamalıdır.
76. Təşkilat mülkiyyətçilərinə dividendlər və ya oxşar ödənişlər verdikdə və səhm kapitalına malik olduqda, o, maliyyə hesabatının əsas hissəsində və ya xalis aktivlərdə/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda və ya hesabatın qeydlər bölməsində dövr ərzində mülkiyyətçilərə verilən bölüşdürmələr kimi tanınmış dividendlərin və ya oxşar ödənişlərin və bu dividendlərin ödənilməsi hər bir səhmin məbləğini açıqlamalıdır.

### **Xalis Aktivlər/Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat**

77. Təşkilat xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda aşağıda qeyd olunanları açıqlamalıdır:
- (a) hesabat dövrünün mənfəət və ya zərərinə;
  - (b) digər Standartlar ilə tələb olunduğu kimi, birbaşa xalis aktivlər/kapitalda tanınmış hesabat dövrünün mənfəət və zərərinin hər bir maddəsini və bu maddələrin cəmini;
  - (c) əsas təşkilatın mülkiyyətçilərinə və ya azlığın payına aid olan yekun məbləğləri ayrıca təqdim etməklə, hesabat dövrünün revenue və xərclərinin cəmini ((a) və (b) bəndlərinin cəmi kimi hesablanmış); və
  - (d) ayrıca açıqlanmış xalis aktivlər/kapitalın hər bir komponenti üzrə "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq tanınmış uçot siyasətlərində dəyişikliklərin və səhvlərin düzəldilməsinin nəticələri.
78. Təşkilat xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda və ya qeydlərdə həmçinin aşağıda qeyd olunanları açıqlamalıdır:
- (a) onlara edilən bölüşdürmələri ayrıca açıqlamaqla, mülkiyyətçiləri statusu çərçivəsində fəaliyyət göstərən mülkiyyətçilərlə əməliyyatların məbləğləri;
  - (b) hesabat dövrünün əvvəlinə və hesabat tarixinə olan yığılmış mənfəət və ya zərər və dövr ərzində dəyişikliklər; və
  - (c) Xalis aktivlərin/kapitalın komponentləri ayrıca açıqlandığı üçün hər bir dəyişikliyi ayrıca açıqlamaqla dövrün əvvəlinə və sonuna olan xalis aktivlərin/kapitalın hər bir komponentinin balans dəyəri arasında uyğunlaşdırma,

79. Mülkiyyətçilərin yatırdığı vəsaitlərə və onlara ödənilən bölüşdürmələrə iqtisadi quruma daxil olan iki təşkilat arasında transferlər daxildir. Mülkiyyətçinin sahibkar qismində nəzarət edilən təşkilata yatırdığı kapital yalnız xalis aktivlərə/kapitala olan hüquqlar formasında təşkilatda olan qalıq iştirak payını aydın şəkildə artırıqda xalis aktivlərə/kapitala edilən birbaşa düzəlişlər kimi tanınır.
80. Büdcə Təşkilatları üçün digər müvafiq Milli Mühasibat Uçotu Standartı fərqli tələb irəli sürdüyü hallar istisna olmaqla, bu Standart hesabat dövründə tanınmış bütün gəlir və xərc maddələrinin mənfəət və ya zərərdə əks etdirilməsini tələb edir. Digər Standartlar bəzi maddələrin birbaşa kapitalda tanınmasını tələb edir. İki hesabat tarixi arasında təşkilatın maliyyə vəziyyətində baş vermiş dəyişikliklərin qiymətləndirilməsi zamanı bütün gəlir və xərc maddələrinin nəzərə alınması vacib olduğuna görə, bu Standart, təşkilatın gəlir və xərclərinin yekun məbləğlərini, o cümlədən birbaşa xalis aktivlər/kapitalda tanınan məbləğləri əks etdirən xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatın təqdim edilməsini tələb edir.
81. Bu Standartın 77-ci maddəsinin (d) bəndi xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda uçot siyasətlərinin dəyişdirilməsi və səhvlərin düzəldilməsi nəticəsində xalis aktivlər/kapitalın hər bir komponentinə edilən ümumi düzəlişlərin ayrıca açıqlanmasını tələb edir. "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının maddələrinə uyğun olaraq uçot siyasətlərində dəyişikliklərin həyata keçirilməsi üçün retrospektiv düzəlişlər tələb edildikdə və ya bölüşdürülməmiş mənfəətin (ödənilməmiş zərərin) qalıqları üçün retrospektiv düzəlişlərə və retrospektiv yenidən təqdim etmələrə ehtiyac yarandıqda bu düzəlişlər təqdim olunan hər keçmiş dövr və hesabat dövrünün əvvəli üçün açıqlanmalıdır.
82. Bu Standartın 77 və 78-ci maddələrinin tələbləri xalis aktivlər/kapitalın hər bir elementinin hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan qalıqları sütun formatında tutuşdurulması vasitəsilə yerinə yetirilə bilər. Alternativ metod, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda yalnız 77-ci maddədə açıqlanmış maddələrin təqdim edilməsidir. Bu yanaşmaya uyğun olaraq, 78-ci maddədə açıqlanmış maddələr qeydlərdə əks olunur.

### **Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat**

83. Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatın təqdim olunması "Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat üzrə" Büdcə Təşkilatları üçün 2 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilir

### **Qeydlər**

#### **Quruluşu**

84. Qeydlərdə:
- (a) maliyyə hesabatlarının hazırlanması əsası və 88-91-ci maddələrə uyğun olaraq istifadə edilmiş konkret uçot siyasəti haqqında informasiya təqdim edilməli;
  - (b) maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda göstərilməyən, lakin Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartları ilə tələb olunan informasiya açıqlanmalı; və
  - (c) maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda göstərilməyən, lakin bu hesabatların hər birinin anlaşılma bilməsi üçün zəruri olan əlavə informasiya təqdim edilməlidir.

Büdcə Təşkilatları üçün 1 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı  
“Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı Üzrə”

85. Maliyyə hesabatlarındakı qeydlər mümkün dərəcədə sistemli qaydada təqdim edilməlidir. Qeydlərdə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatın hər bir maddəsi üzrə bu maddələrə aid olunan informasiyaya qarşılıqlı istinad edilməlidir
86. Qeydlər adətən, maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri üçün bu maliyyə hesabatlarının anlaşılma bilməsi və onların digər təşkilatların maliyyə hesabatları ilə müqayisə edilə bilməsi üçün aşağıdakı qaydada təqdim edilir:
- (a) Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğunluğun açıqlanması (19-cu maddəyə bax.);
  - (b) tətbiq edilmiş əhəmiyyətli uçot siyasətlərinin xülasəsi (88-ci maddəyə bax.);
  - (c) maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat, xalis aktivlər/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatın və bu hesabatlarda hər bir maddənin təqdim edilməsi qaydasında əks etdirilən maddələr üzrə köməkçi informasiya; və
  - (d) digər açıqlamalar, o cümlədən:
    - (i) şərti öhdəliklər (bax. “Qiyətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı) və tanınmamış müqavilə öhdəlikləri; və BLIC S
    - (ii) qeyri-maliyyə xarakterli açıqlamalar, yəni təşkilatın maliyyə risklərinin idarə olunmasının məqsədləri və siyasətləri (bax. “Maliyyə Alətləri: Məlumatın Açıqlanması və Təqdim edilməsi” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 15 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı).
87. Maliyyə hesabatlarının hazırlanmasının əsası və uçot siyasətinin konkret aspektləri haqqında məlumat maliyyə hesabatlarının ayrıca komponenti kimi təqdim edilə bilər

**Uçot siyasətlərinin açıqlanması**

88. Təşkilat mühüm uçot siyasətinin icmalında aşağıdakıları əks etdirməlidir:
- (a) maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə olunmuş qiymətləndirmə əsasını (əsaslarını);
  - (b) təşkilatın hər hansı Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı üzrə hər hansı keçid maddəsini nə dərəcədə tətbiq etdiyini;
  - (c) maliyyə hesabatlarının düzgün anlaşılması üçün zəruri olan digər uçot siyasətlərini.
89. Maliyyə hesabatlarında bir neçə qiymətləndirmə əsası istifadə edildikdə, qiymətləndirmə əsasına müvafiq olaraq tətbiq edildiyi aktivlərin və öhdəliklərin kateqoriyasının göstərilməsi kifayətdir.
90. Uçot siyasətinin xüsusi aspektlərinin açıqlanması barədə qərar qəbul edərkən maliyyə hesabatlarına görə məsul olan şəxslər bu açıqlamaların istifadəçilərə əməliyyatlar, digər hallar və şəraitlərin təşkilatın hesabatda təqdim edilmiş maliyyə vəziyyətinə və maliyyə nəticələrinə təsirinin aydın olması üçün nə dərəcədə yardımçı olacağını nəzərdən keçirməlidir. Konkret uçot siyasətlərinin açıqlanması xüsusən bu siyasətlərin Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında verilmiş alternativlərdən seçildikdə istifadəçilər üçün faydalıdır. Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının xüsusi olaraq tələb etmədiyi, lakin, “Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq seçilən və tətbiq edilən hər bir əhəmiyyətli uçot siyasətinin açıqlanması da münasib hesab edilir

91. Təşkilat mühüm uçot siyasətinin icmalında və ya digər qeydlərdə uçot siyasətlərini tətbiq edərkən, qiymətləndirmələrdən əlavə (92-ci maddəyə bax), maliyyə hesabatlarına görə məsul olan şəxslərin qəbul etdiyi və maliyyə hesabatlarında tanınmış məbləğlərə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərən qərarları açıqlamalıdır.

### **Qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənliklərin əsas mənbələri**

92. Təşkilat qeydlərdə gələcəyə aid əsas fərziyyələr barədə informasiyanı və növbəti maliyyə ili ərzində aktiv və öhdəliklərin cari məbləğlərinə əhəmiyyətli düzəlişlərə səbəb olma kimi riskə məruz qalan hesabat tarixində qiymətləndirmə üzrə qeyri-müəyyənliklərin digər əsas mənbələrini açıqlamalıdır. Bu aktiv və öhdəliklərdən asılı olaraq, qeydlərdə onların aşağıda qeyd olunanlarının təfəsilatı açıqlanmalıdır:
- (a) onların xarakteri; və
  - (b) hesabat tarixində onların cari məbləği.
93. Növbəti maliyyə ili ərzində balans dəyərlərinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi riskinin böyük olduğu aktiv və öhdəliklər hesabat tarixində bazar qiymətləri haqqında son məlumatlara əsaslanan ədalətli dəyərləri ilə qiymətləndirildikdə onlar üçün 92-ci maddədə qeyd olunmuş açıqlamalar tələb olunmur.
94. 92-ci maddəyə uyğun olaraq, açıqlamalar maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə rəhbərliyin gələcəyə dair mülahizələrinin və qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənliklərin digər mənbələrinin anlaşılmasını təmin edən yolla təqdim edilir. Təqdim edilən informasiyanın xarakteri və həcmi müvafiq fərziyyələrin və digər halların xarakterindən asılı olaraq dəyişir. Açıqlanmalı olan informasiyanın aşağıdakı nümunələrini təqdim etmək olar:
- (a) fərziyyənin və ya qiymətləndirmə ilə bağlı digər qeyri-müəyyənliyin xarakteri;
  - (b) balans dəyərlərinin onların hesablamalarının əsaslandığı metodlar, fərziyyələr və qiymətləndirmələrə qarşı həssaslığı, bu həssaslığın səbəbləri daxil olmaqla;
  - (c) qeyri-müəyyənliyin ehtimal olunan həll olunması və təsirə məruz qalmış aktiv və öhdəliklərin balans dəyərlərinə dair növbəti maliyyə ilində məntiqə uyğun olaraq mümkün olan nəticələrin diapazonu; və
  - (d) qeyri-müəyyənlik aradan qaldırılmamış halda qaldıqda, bu aktivlər və öhdəliklərə dair əvvəlki fərziyyələrə daxil edilmiş dəyişikliklərin izah edilməsi.
95. 92-ci maddədə nəzərdə tutulmuş informasiyaların açıqlanması zamanı büdcə haqqında informasiya və ya proqnozların açıqlanması tələb olunmur.
96. Hesabat tarixində hər hansı fərziyyənin və ya qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənliyinin digər mənbəsinin ehtimal olunan təsir dərəcəsinin açıqlanması praktiki olaraq mümkün olmadıqda, təşkilat, mövcud olan biliklərə əsaslanaraq, növbəti maliyyə ilində fərziyyələrdən fərqlənən real faktların təsirə məruz qalmış aktiv və ya öhdəliyin balans dəyərində əhəmiyyətli düzəliş tələb edə biləcəyini göstərir. Bütün hallarda təşkilat müvafiq fərziyyənin toxunduğu konkret aktiv və ya öhdəliyin (və ya aktiv və ya öhdəliklər sinfinin) xarakterini və balans dəyərini açıqlayır.
97. Təşkilatın uçot siyasətinin tətbiqi prosesində maliyyə hesabatlarına görə məsul olan şəxslər tərəfindən qəbul edilmiş konkret qərarlar haqqında 91-ci maddədəki informasiyaların açıqlanması 92-ci maddədəki qiymətləndirmə ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin digər əsas mənbələrinin açıqlamaları ilə bağlı deyildir.

### **Sair açıqlamalar**

98. Təşkilat qeydlərdə aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) maliyyə hesabatları dərc olunmaq üçün təsdiq edilənədək təklif və ya elan edilmiş, lakin hesabat dövrü ərzində mülkiyyətçilərə bölüşdürülmələr kimi



tanınmamış dividendlərin məbləğini, oxşar bölüşdürmələri və hər səhm üzrə əlaqədar məbləği; və

- (b) imtiyazlı səhmlər üzrə tanınmamış hər hansı məcmu dividendlərin məbləğini və ya oxşar bölüşdürmələri.

99. Maliyyə hesabatları ilə birgə dərc edilmiş informasiyada müvafiq məlumatlar öz əksini tapmadıqda təşkilat tərəfindən əlavə olaraq açıqlanmalıdır:

- (a) təşkilatın hüquqi ünvanı və hüquqi forması, eləcə də, onun fəaliyyət göstərdiyi hüquq müstəvisi;
- (b) təşkilatın əməliyyatlarının və fəaliyyətinin əsas növlərinin xarakterinin təsviri;
- (c) qrupun bilavasitə və son nəticədə təbə olduğu əsas təşkilatların adları;
- (ç) hesabat dövrü ərzində işçilərin orta sayı.

### **KEÇİD DÖVRÜNÜN ŞƏRTLƏRİ**

100. Büdcə Təşkilatları üçün digər müvafiq Milli Mühəsibat Uçotu Standartına aid olan keçid dövrünün şərtləri əsasında tanınmayan maddələr istisna olmaqla bu Standartın bütün müddəaları onun ilk dəfə qəbul edildiyi tarixdən etibarən tətbiq edilməlidir.

101. Büdcə Təşkilatları üçün digər müvafiq Milli Mühəsibat Uçotu Standartında keçid dövrünün şərtləri öz qüvvəsini itirməyə qədər hazırkı Standartın açıqlama ilə bağlı şərtlərinin sözügedən maddələrə tətbiqi tələb edilməyəcəkdir.

102. Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq mühəsibat uçotunun hesablama metodunun ilk dəfə tətbiq edildiyi maliyyə hesabatları üçün müqayisə xarakterli məlumatların göstərilməsi tələb edilməyəcəkdir.

103. Büdcə Təşkilatları üçün digər müvafiq Milli Mühəsibat Uçotu Standartı çərçivəsində keçid dövrünün şərtlərinin mövcud olduğu zaman maliyyə hesabatlarının hazırlanması məqsədilə mühəsibat uçotunun hesablama metodunun qəbul edilməsi prosesində olan təşkilatların mümkün qədər tez bir zamanda sözügedən digər Standartın şərtlərini tam şəkildə yerinə yetirməsi təşviq edilir.

### **QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ**

104. Bu standartın qüvvəyə minməsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir.

105. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühəsibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyəminmə tarixindən sonra standart təsərrüfat vahidinin qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir.